

Jay Hillis Miller

Vloga literarne teorije danes

Nedavno bi lahko Paul de Man vedro rekel (nemogoče je vedeti, s koliko ironije), da bo naloga kritike v prihodnjih letih nekako imperialistično polastiti se vse literature z metodo retoričnega branja, ki jo pogosto imenujemo "dekonstrukcija". "Popolnoma nobenega razloga ni," pravi de Man, "zaradi katerega analize take vrste, kot je tukaj predlagana za Prousta, ne bi mogli - z določenimi spremembami tehnike - aplicirati na Milтона, Danteja ali Hölderlina. To bo preskus literarne kritike v prihodnjih letih." Težko bi rekli, da smo to nalogo po letu 1979 izpolnjevali z dovolj sistematične doslednosti. To drži kljub močno razširjenemu vplivu "dekonstrukcije", kljub velikemu številu knjig in esejev o njej in kljub sijajnemu delu mlajših kritikov, na katere je vplival de Man. O dekonstrukciji se je več govorilo kot o "teoriji" ali "metodi", več je bilo poskusov njenega povečevanja ali grajanja, kot je bilo poskusov njene uporabe, poskusov pokazati, da je primerna za Milтона, Danteja in Hölderlina ali Anthonyja Trollopa in Virginijo Woolf.

Res je, da se je žarišče literarnih študij po letu 1979 iz "notranjega", retoričnega pristopa močno premaknilo na "zunanje" odnose literature, na njeno umestitev v psihološke, zgodovinske ali sociološke kontekste. Drugače povedano, v središču pozornosti ni bilo več "branje", torej jezik kot tak, njegova narava in moč, ampak različne oblike hermenevitične interpretacije ali odnos jezika do nečesa drugega - Boga, narave, družbe, jaza, nečesa, kar naj bi obstajalo zunaj jezika. Z enim od teh (mogoče nerazložljivih, gotovo "naddoločenih") prenosov zanimanja je prišlo do strašnega porasta psiholoških in socioloških teorij literature, kot so lacanovski feminizem, marksizem, foucaultevstvo. Poleg tega je prišlo do splošne vrnitve k staromodnim biografskim, tematskim in literarnozgodovinskim metodam, ki so obstajale pred *New Criticismom*. Pogosto se te metode veselo uporablja, kot da nikoli ne bi bilo *New Criticism*a, da ne omenjamo novejših retoričnih metod. Ta geološki zdrs ali naplavina je opazna tako na "desnici" kot na "levici". Prisotna je tako v nostalgijah Walterja Jacksona Bata po času pred *New Criticismom*, ko se je polje literarnega proučevanja pogubno zožilo, kot v omalovaževanju in nestrpnosti mladih marksistov in foucaultevcev do proučevanja književnosti, odrezane (tako pravijo) od zgodovine in politike. Tako je, kot bi se velik vzdih olajšanja dvigal od vsepovsod. Doba "dekonstrukcije" je mimo. Imela je svoj dan in lahko se z mirno vestjo vrnemo k toplejšemu, bolj človeškemu pisanju o oblasti, zgodovini, ideologiji, "instituciji" literarnega proučevanja, razrednemu boju, zatiranju žensk, k resničnemu življenju mož in žena,

kakršni so v sebi in kot so "reflektirani" v literaturi. Spet lahko postavljamo pragmatična vprašanja o uporabi literature v človeškem življenju in v družbi. Lahko se vrnemo k temu, kar je literarna veda zmeraj hotela biti, če je ne spremljajo resna razmišljanja o posebnosti literature kot obliki jezika. Paul de Man ali Jacques Derrida postavljata tako ekstravagantne zahteve glede samega dejanja branja pesmi, romana ali filozofskega teksta, da se utrušiš, če samo pomisliš na to. Branje gotovo ne more biti tako težko! Ne more zahtevati toliko samozavedanja, toliko dvomov. Gotovo ni mogoče od nikogar pričakovati, da bi obvladal zapleteno natančnost dekonstruktivnega načina branja in ga redno uporabljal. Če bi to, kar dekonstrukcija pravi o jeziku literature ali o jeziku kot takem, vzeli resno, bi to povzročilo nejasno zamudo ali odlaganje naše želje, da bi se posvetili odnosom med literaturo in zgodovino, družbo, jazom. De Man je v zdaj že klasičnem eseju na to temo (*The Resistance to Theory*) analiziral vzroke za to nepotrpežljivost, za to kolektivno željo potlačiti, izogniti se težavam, ki jih povzroča jasno videnje literature in dosleden razmislek o njeni naravi kot posebni rabi jezika. To, da eseja niso hoteli objaviti v zborniku o odnosih med literarno in drugimi vedami (njegov izid je podprla Ameriška zveza za moderni jezik), potrjuje de Manove trditve iz eseja. Očitno je de Manova teorija o odporu naletela na znaten odpor.

Odmik od retoričnega proučevanja literature pogosto spremlja napačna sodba o tem, kar so o zunanjih odnosih literature v resnici povedali De Man, Derrida in njuni kolegi. Ti kritiki naj bi se ukvarjali samo z jezikom, ki so ga baje odrezali od resničnega sveta zgodovine in človeškega življenja. Dekonstrukcija se je znašla v istem košu z drugimi staromodnimi, "sterilnimi" in "elitnimi" "formalizmi". Nasproti njej stojijo novejši sociološke metode, ki se pragmatično ukvarjajo z resničnim življenjem zunaj jezika. Vsa čast motivom, ki se skrivajo za to spremembo, plemeniti želji po socialni pravičnosti, po izboljšanju položaja žensk in manjšin, po jasnem razumevanju ideoloških pogojenosti, ki nas nevidno manipulirajo in očiten primer katerih je tudi sprememba, ki jo opisujem. In vsa čast nepotrpežljivosti z resnično težkim opraviлом branja, zajedljivemu občutku, da je lahko branje odrezano od resničnih obveznosti življenja, želji, da bi literarna veda nekaj veljala, da bi vplivala na družbo in zgodovino. Težko si je predstavljati moškega ali žensko, ki ne hrepeni po socialni pravičnosti in je voljan delovati zanjo.

Vprašanje je, kaj ima to opraviti s proučevanjem literature. Težave in nesporazumi se začnejo, ko hočemo določiti to povezavo. Trdim, da ima proučevanje literature veliko opraviti z zgodovino, družbo, jazom, toda ta odnos ni stvar tematske refleksije zunajlingvističnih sil in dejstev v literaturi, ampak stvar tega, kako literarno proučevanje omogoča spoznanje o naravi jezika, o njegovem učinku na to, kar de Man imenuje "materialnost zgodovine". Nujno potrebno je "branje" v smislu nadvse pazljive in potrpežljive retorične analize. Kako bomo sicer vedeli, kaj določeni tekst je, kaj pravi in kaj lahko stori? O tem ne moremo biti nikoli prepričani vnaprej, pa tudi potem ne, ko je tekst prekrit s posplošitvami komentarjev.

Ker je "branje" te vrste nujno potrebno, če nas resno zanima odnos literature do tistega, kar je zunaj nje, bi bila prava katastrofa, če bi pozabili na dekonstrukcijo, *New Criticism* ali take kritike, kot so William Empson in Kenneth Burke, ali če bi jih izgnali na že premagano stopnjo nekakšnega zgodovinskega "razvoja", tako da jih ne bi bilo treba jemati resno pri aktualnem, sodobnem literarnem proučevanju. Rekel bi celo, če parafraziram de Mana, da bo "naloga literarne vede v prihodnjih letih" posredovati med retoričnim proučevanjem literature, kakršno je v zadnjem času v najbolj natančni obliki gojila "dekonstrukcija", in med danes tako neustavljivo privlačnim proučevanjem zunanjih odnosov literature. Morda bi bilo bolje reči "soočenje" ali "srečanje" ali "posredovanje med neposredljivim", glede na to, da me je Thomas Keenen spomnil, da beseda posredovanje sodi v slovar dialektičnega mišljenja, ki vedno nakazuje možnost neke sinteze ali Aufhebunga, ponavadi na račun ene ali druge strani, in glede na to, da je proučevanje literature ali "literarnosti" jezikovnega sporočila, ki ga imamo za tekst, srečanje s tistim, kar je artikulirano v jeziku in česar se ne da poenostaviti ali razložiti z zgodovinskimi, sociološkimi ali psihološkimi metodami interpretacije. Tudi "srečanje" ali "konfrontacija" zavaja, ker tistega, o čemer govorim, ne moremo nikoli ugledati iz oči v oči, ampak samo posredno, kot v sledovih ali kolesnicah potovanja kozmičnih drobcev skozi slepo komoro. Kakorkoli že, brez retoričnega proučevanja literature, osredotočenega na jezik, njegove zakone, na to, kaj jezik je in kaj lahko stori, še posebej pa na vlogo figurativnega jezika, ki ovira jasno delovanje slovnice in logike, kot parazitski virus ovira delovanje celice gostiteljice, ne moremo upati, da bomo razumeli, kaj naj bi bila vloga literature v družbi, zgodovini in posameznikovem življenju.

V vroči želji, da bi proučevanju literature dali neko vrednost, smo vedno v nevarnosti, da napačno ocenimo njeno vlogo, da zanjo terjamo preveč, na primer politično ali zgodovinsko moč, ali da poučevanje literature razumemo kot preveč eksplicitno politično. Nihče ne more dvomiti, da je literatura performativna, da povzroča, da se stvari dogajajo, da je način, kako kaj delati z besedami, in nihče ne more dvomiti, da poučevanje literature vedno vsebuje politično komponento, mogoče še najbolj takrat, ko o njej najbolj molčimo, se ne menimo zanjo ali smo do nje neopredeljeni. Ne gre toliko za precenjevanje performativnih učinkov literature, kot za to, da so pogosto napačno umeščeni. Sociološke teorije o literaturi, ki jo omejujejo na "odsevanje" dominantnih ideologij, so nagnjene k temu, da njeno vlogo manjšajo na pasivno zrcaljenje, na nekakšno nezavedno izmaličeno projekcijo resničnega toka moči. Proučevanje literature bi v tem primeru bralcem povedalo nekaj, o čemer bi se verjetno bolje poučili kako drugače, na primer z neposrednim proučevanjem zgodovinskih dokumentov. De Man gre po drugi strani tako daleč, da pravi, da "tekstualne alegorije na tej ravni retorične kompleksnosti (govori o Rousseaujevi *Družbeni pogodbi*) generirajo zgodovino." Da bi razumeli, kako pride do tega, da določena oblika jezika ustvari to, kar imenujemo zgodovino, je treba najprej razumeti, kaj pomeni, če o nekem tekstu govorimo kot o tekstualni alegoriji z visoko stopnjo

retorične kompleksnosti. Nujno je, da preberemo *Družbeno pogodbo* oziroma katerikoli tekst, ki nas zanima (to ni lahko in se ne dogaja tako pogosto, kot bi si želeli), preden se samozavestno lotimo zunanjih odnosov. Povedano drugače, zunanji odnosi so v tekstu. Razlikovanje med notranjim in zunanjim se, kot pri mnogih binarnih opozicijah, izkaže za lažno in zavajajoče. Navidezno "zunanji" odnosi zahtevajo retorično analizo, jasno razumevanje različnih jezikovnih figur je vedno potrebno, če hočemo govoriti o odnosu med literarnim delom in njegovim "kontekstom": "odsev", ki je metafora; "kontekst", ki je metonimija; "ideologija", ki je izmalíčena projekcija itd.

V resnici de Manovo ali Derridajevo delo ni v celoti "notranje", ne ukvarja se samo z jezikom kot takim, ni omejeno na jezik, ki bi bil izoliran od zunajjezikovnega. V de Manovih *Alegorijah branja* je na primer vedno prisotna skrbno izdelana teorija zgodovinskih, psiholoških in etičnih odnosov literature. V zadnjih dveh ali treh letih svojega življenja se je intenzivno ukvarjal s temi vprašanji in to je nedvomno še en primer domala univerzalnega premika k politiki, zgodovini in družbi, ki zaznamuje sedanjí trenutek v literarni vedi. Brez dvoma je tudi pričujoči esej še en primer tega premika. V eseju *Odpor do teorije*, ki sem ga omenil prej, je de Man povedal tole o prispevku retoričnega proučevanja literature k razumevanju družbe, politike in zgodovine:

Bilo bi zgrešeno, če bi materialnost označevalca pomešali z materialnostjo tistega, kar označuje. Na ravni pogleda in zvoka se to zdi dovolj očitno, toda drugače je z bolj splošno fenomenalnostjo prostora, časa in še posebej jaza: nihče pri zdravi pameti ne bo poskušal pridelovati grozdja z bleskom besede "dan", toda zelo težko si je eksistenco posameznika predstavljati drugače kot v časovnih in prostorskih shemah, ki pripadajo fikciji in ne realnosti. To ne pomeni, da fiksijske pripovedi niso del sveta in realnosti; njihov vpliv na svet utegne biti še prevelik. Kar imenujemo ideologija, je zamenjava lingvistične z naravno realnostjo, reference s fenomenom. To pomeni, da je lingvistika literarnega bolj kot katerikoli drug način proučevanja, vključno z ekonomijo, močno in nepogrešljivo orodje za razkrivanje ideoloških zmot, pa tudi odločujoč faktor za razlago njihove navzočnosti. Tisti, ki kritizirajo literarno teorijo, češ da se ne zmeni za socialno in zgodovinsko (to pomeni ideološko) realnost, potrjujejo svoj strah, da bo orodje, ki ga kritizirajo, razkrilo njihove lastne ideološke mistifikacije. To so, na kratko, zelo slabi bralci Marxove *Nemške ideologije*.

Morda bo kdo temu oporekal ali dejal, da je de Man narobe razumel odnos med proučevanjem jezika in literature ter politiko, toda samo zlonamernež bi trdil, da ni eksplicitno razložil političnih in zgodovinskih implikacij svoje teorije jezika in svoje teorije tistega, kar imenuje "literarno". Morda bi bilo bolje kot o njegovi abstraktni teoriji govoriti o tistem, kar je napisal praktičnega, na primer o seriji esejev o različnih Rousseaujevih delih v *Alegorijah branja*. Morda pa, če modrujemo dalje, ni nič, kar je napisal, niti čista teorija niti čista praksa, "praktična kritika", niti zmes obojega ali nekaj vmesnega, ampak je vse oblika interpretativnega jezika, ki je onstran lažnih in zavajajočih opozicij. Temu bi lahko rekli "ponazoritev", toda to bi pustilo odprto

vprašanje: "Ponazoritev" česa? Odgovor mora biti, da je vsak primer dobrega branja ponazoritev drugih primerov, v skladu z močno logiko sinekdohe v literarnem proučevanju, ki izključuje možnost totalizacije ali vladavine neke vseobsegajoče, splošne teorije. Kakorkoli že, če je ena od hkrati praktičnih in teoretičnih dimenzij de Manovega dela tankovesten zagovor referencialnih, zgodovinskih, socioloških in političnih učinkov literature, je mogoče isto trditi za Jacquesa Derridaja, ki je vedno vključeval premislek o institucionalnih, političnih in socialnih implikacijah svojega dela, na primer v *Positions* ali v zadnjem času v intervjuju z naslovom *Dekonstrukcija v Ameriki*.

To, da nasprotniki retoričnega proučevanja literature z obeh strani političnega spektruma še naprej napačno razlagajo, da je retorična analiza ahistorična in apolitična, morda nakazuje, za kako pomembno vprašanje gre. Kot lahko vidimo, so zastavki izjemni tako za literarno proučevanje kot tako kot za družbeno vlogo proučevanja literature, kakršna je danes in kakršna bo verjetno v prihodnjih letih. Zastavki so pomembni za nadaljevanje premisleka o vpletenosti retoričnega proučevanja literature v naše politično in etično življenje.

Nobenega dvoma ni, da je prišlo do radikalnih sprememb v ameriški družbi in v odnosih univerz do družbe, torej tudi v družbeni vlogi proučevanja literature in v literarni teoriji. Morda je najbolj očiten primer teh sprememb pristanek univerz na vdor industrijskega raziskovanja. Na univerzah je vse več raziskav, ki jih ne omogoča zvezna vlada ali darilne subvencije, ampak jih financira zasebna industrija. Zdi se mi, da je to glavna sprememba, ki se kaže v tem trenutku. Morda se zdi, da je za to, kar počnemo v humanistiki, nepomembna, toda mislim, da ni tako. Te nove oblike "kooperativnih raziskav" so povezane z drugimi oblikami prepustnosti, drugimi oblikami preboja univerzitetnih meja. Vse to v temeljih spreminja vlogo humanističnih ved v družbi.

Soglasje o vlogi humanističnih ved v ameriškem življenju je trajalo do leta 1944, ko sem se sam vpisal na kolidž. To soglasje je bilo v veliki meri proizvod humanizma Matthewa Arnolda iz učnih načrtov ameriških kolidžov in univerz. Osnovni namen učnih načrtov je bilo pripraviti bele anglosaksonske pripadnike srednjega razreda moškega spola za poklice v pravu, medicini, šolstvu, javnih službah, kupčijah, protestantskem duhovništvu in pripraviti bele anglosaksonske pripadnice srednjega razreda, da bi bile boljše žene, matere, gostiteljice in javne uslužbenke. Zamisel je bila, da si za štiri leta odšel na zaščiteno in izolirano mesto, pogosto zaščiteno in izolirano od "nasprotnega spola", in tam asimilirati humanistične vrednote s prebiranjem Platona, Shakespeara, Roberta Browninga itd., da bi se pripravil na vstop v družbo. Soglasje o humanističnem študiju je bilo, da je ta študij predvsem tematski in stilističen. Humanistični tečaji so pomagali asimilirati najboljše, kar je bilo mišljeno in povedano v naši zahodni tradiciji od Biblije in Grkov naprej. Priporočali so stilne oblike, vzete v glavnem iz viktorijanske proze. V obveznem tečaju za začetnike na kolidžu Oberlin smo leta 1944 brali Arnolda, Newmana, Milla, Huxleyja in Langov, Leafov in

Meyersov prevod Iliade. Obstajalo je splošno soglasje o kanonu, ki bi ga moral prebrati študent literature. Bil je predvsem angleški: Chaucer, Shakespeare, Milton, Pope, Wordsworth, Tennyson, Arnold, T. S. Eliot, nobene ženske ni bilo vmes in tuja dela smo običajno brali v prevodih, kot je še vedno v navadi v tečajih o "mojstrovinah zahodne literature" širom po Združenih državah. To je pomenilo splošno domnevo o prevedljivosti knjig iz kanona, ki so bile napisane v latinščini, grščini ali italijanščini. Kanon, ki ga opisujem, kljub praznim besedam o "zahtevah jezika" in želji, da bi zmogli brati francosko, nemško ali latinsko, temelji na domnevi, da je možno prevesti in da so bile vse umetnine iz kateregakoli jezika prevedene v angleščino brez omembe vredne izgube. Prav nič čudnega ni, da so se "zahteve poznavanja jezika" porazgubile, ko pa ni bilo splošno priznано, da je treba Homerja ali Danteja ali Dostojevskega ali Baudelaira ali Nietzscheja brati "v izvirniku".

V tem trenutku, čeprav se tega nisem zavedal, je soglasje razpadalo. V nekaterih višjih razredih angleščine na Oberlinu in drugod po državi so previdno že preskušali "Understanding Poetry". *New Criticism* je bil velik udarec za soglasje, kot bistro ugotavlja Walter Jackson Bate. Brž ko začneš domnevati, da je vsakdo sposoben prebrati pesem, da ni potrebno nobeno posebno znanje ali udeležba v določenem tečaju z določeno vzgojo, in brž ko svojo pozornost, čeprav še tako nebogljeno, preneseš s *kaj* je povedano na *kako* je povedano, na ton, stil, jezikovne figure, sredstva predstavitve, je to začetek konca soglasja. Prej ali slej bo nekaj učiteljev ali učencev spoznalo, da kako okužuje in spodkopuje kaj. Dolgoročni vpliv *New Criticisma* je bil daleč drugačen, morda čisto nasproten od konzervativnih namenov njegovih začetnikov. Rojstvo ameriške dekonstrukcije, ki je posledica de Manove udeležbe na tečaju "Hum 6" Reubna Browerja na Harvardu, lahko imamo za alegorijo tega procesa.

Drugi udarec soglasju je bil zadan z uvedbo primerjalne književnosti na ameriške kolidže in univerze. Ne glede na to, kako je bila ta poteza benigna in konzervativna, je pomenila priznanje neprevedljivosti jezikov. To pomeni, kot ugotavlja Bates, da so oddelki za angleški jezik izgubili svojo avtoriteto in dominantnost, pomeni pa tudi postopno spoznanje, zakaj je potrebno učenje tujih jezikov: ne, da bi se iz njih vračali v angleščino, ampak da bi ostali v njih, da bi se tako rekoč udomačili. Z vidika starega arnoldijanskega soglasja o humanistiki sta bila tako *New Criticism* kot primerjalna književnost subverzivni. Bili sta smrtonosni invaziji, destruktivna parazita znotraj organizma, ki ju je ustvaril organizem sam.

K tema notranjima, samoustvarjenima napadoma na staro soglasje o humanistiki lahko dodamo še družbene spremembe zunaj univerz: nova domneva, da morajo vsi Američani pridobiti višjo izobrazbo; nastanek velikih javnih univerz; sprememba v mišljenju, češ da bi morale biti tudi ženske izobražene za poklicno delo (sprememba neprecenljivega pomena); postopno spoznavanje, da je Amerika večjezikovna in ne enojezikovna država; tehnološki napredek, na primer televizija; reaktivna letala, ki evropske učitelje pripeljejo v nekaj urah; izjemno hitro prevajanje evropskih

"teoretičnih" del, ki se pogosto pojavijo najprej v angleščini - na kratko: splošna internacionalizacija humanističnih ved.

Posledica vseh teh prekoračitev meja je bil razpad starega soglasja. Ne mislim, da se ga da obnoviti z ukazom. V najboljšem ali najslabšem primeru je na njegovo mesto mogoče postaviti zapeljiv, toda povsem represiven simulaker, kot si zdaj prizadevajo ponekod. To je mogoče največja nevarnost za humanistiko v tem trenutku. Z "represiven" mislim na siljenje Latinoameričanov ali Tajcev v Los Angelesu, Portoričanov v New Yorku, črncev v kateremkoli mestu, naj berejo samo *Kralja Leara*, *Velika pričakovanja* ali druga dela iz starega kanona, naj jih berejo za "zadovoljstvo" in v skladu s teološkimi domnevami, ki so predpisane vnaprej. Joseph Conrad je to imenoval "potlačitev divjih navad", kar se je, kot se spominjate, spremenilo v: "Pokončajte vse divjake." Latinoameričan, Tajec ali Portoričan je domneven divjak, dokler ga ali je čimbolj ne spreobrnemo v belega pripadnika srednjega razreda moškega spola, za katerega je bil načrtovan kanon. Razkroj soglasja o humanističnih vedah, razkroj, pri katerem so, kot rečeno, sodelovali tako notranji kot zunanji faktorji, je pomenil nepreklicen razpad kanona, razpad domneve o prevedljivosti in, končno, razpad domneve, da je humanistična izobrazba v osnovi estetska (ima opraviti z užitkom) in tematska (ima opraviti z vrednotami).

To, kar sem mislil z oslabitvijo kanona, ne bi smelo biti napačno razumljeno. Ne trdim, da ne bi smeli več brati Sofoklesa, Danteja, Shakespeara, Milтона, Wordswortha in drugih. Gotovo je dobro, da se jih še bere. Toda zdaj se jih bere drugače, deloma zaradi novih načinov branja, ki so pokazali, da so ti avtorji veliko bolj problematični, kot se je včasih zdelo, da predstavljajo dosti manj varne in trdne zbirke vrednot in idej iz naše kulturne tradicije, kot si nekateri branilci kanona o njih še zmeraj domišljajo. Kanonična dela lahko imamo za posebej koncentrirane oblike univerzalnih značilnosti jezika, na primer težnje figurativnega jezika, da zruši enostaven slovnični ali logični pomen. Poleg tega se kanonična dela zdaj berejo drugače, ker so brana v drugačnem kontekstu, berejo jih na primer študentje, ki so zrasi ob televiziji, kinu in popularni glasbi, ali v tečajih, kjer jih obravnavajo skupaj z nekanoničnimi teksti. Ideologija tradicionalnega kanona vsebuje oboje, izključitev nekanoničnih del in močne predpostavke o tem, kako je kanonična dela treba brati. Kanon je dokončno oslabel, ko sta bili odpravljeni obe omejitvi.

Kaj naj bi postavili na mesto starega soglasja, da bi bilo smotrno za humanistiko? Mislim, da je možen samo en odgovor. Shranjevanje, vzdrževanje arhivov, vse, kar je povezano s spominom in pomnjenjem: da, to ostaja prepotrebna naloga humanističnih ved. Toda naše preteklosti se zdaj spominjamo drugače, v spominu je nekaj drugih stvari, na primer črna literatura in zgodovina ali zgodovina žensk in njihovo pisanje. Spomin in hranjenje in interpretacija tistega, česar se spominjamo, ni pasivno, ampak vitalno in strastno dejanje, dejanje, ki se ga vsaka generacija loteva na novo in drugače, tako, kot si lasti zgodovino za svoje lastne namene. Eden od pomembnih ciljev novih oblik literarne teorije je bilo ponovno določiti, kaj je vredno spominjanja in katere

postopke odkrivanja in ponovne interpretacije bi morali uporabljati, da bi se res spominjali tistega, česar se hočemo spominjati.

Poleg teh trajnih nalog humanističnih ved se moramo v kontekstu večjezikovne, večrasne družbe, družbe, v kateri kulturno tradicijo oblikujejo množična občila, ponovno spomniti še ene tradicionalne naloge: učenja branja. Na literarnih oddelkih bi morali v prvi vrsti urediti branje in pisanje, branje velikih literarnih umetnin, da, toda z mnogo širšim kanonom, poleg tega pa tudi branje vseh vrst znakov: slik, filmov, televizije, časopisov, zgodovinskih podatkov, podatkov materialne kulture. Izobraženi človek našega časa, informirani volilec je človek, ki zna brati, ki zna brati vse vrste podatkov, in tega se sploh ni lahko naučiti.

Naša osnovna naloga, novi princip humanistike je poučevati branje in uspešno pisanje, ki je lahko le posledica ali spremljevalni pojav sofisticirane zmožnosti branja. Naloga humanističnih učiteljev se je spremenila deloma zaradi radikalnih sprememb v sami družbi in torej zaradi spremenjene vloge naših univerz in kolidžov, ki so glavna institucija v tej družbi, deloma pa zaradi sprememb znotraj samih disciplin. Med temi spremembami je najbolj značilna, zlasti za literarno vedo, nova osrednja lega teorije. Prihodnost literarne teorije je brez meja (če parafraziramo Matthewa Arnolda), ker predstavlja osnovno orodje za obe nalogi humanističnega študija v prihodnjih letih, kot sem ju definiral: arhivarsko pomnjenje in poučevanje kritičnega branja; to je osnovno sredstvo v boju zoper pogubno mešanje lingvistike z materialno realnostjo, ki mu med drugim rečemo "ideologija".

(Iz: *The Future of Literary Theory* (ed. Ralph Cohen), London, New York: Routledge, 1989.)

Prevedla Darja Pavlič